

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Abu Shakur Balkhi (Poet)

ابوشکور بلخی (زاده نزدیک به ۳۰۰ هجری) در بلخ از شعرای معروف سده چهارم هجری است که به زبان‌های فارسی و عربی شعر گفته‌است. درباره زندگی و شعرهای او آگاهی چندانی به‌جای نمانده‌است. او در روزگار سامانیان می‌زیسته‌است و مورد توجه و عنایت خاص نوح سامانی شاه وقت بود. ابیات و قطعات پراکنده‌ای از آثار او در حد ۴۲۹ بیت باقی است که بیشترین ابیات از آفرین‌نامه است.

ابوشکور بلخی به زبان‌های فارسی و عربی شعر گفته‌است. از زندگی و بیشتر شعرهای او چیز چندانی به‌جای نمانده‌است. اما می‌شود به‌طور قطع گفت که ابوشکور در اواسط و اواخر نیمه‌ی اول قرن چهارم می‌زیسته و بعد از وفات رودکی (329) در حیات بوده و آثار عمده‌ی خود را بعد از آن تاریخ نوشته‌است.

ابوشکور از مردم بلخ بوده‌است. مهم‌ترین اثر او مثنوی آفرین‌نامه بوده که در بحر متقارب سروده و چنان‌که خود گفته در سال ۳۳۳ ق آغاز گشته و در سال ۳۳۶ ق به پایان رسانده‌است. ابوشکور را شاعران سده‌های پس از او در کنار شهید بلخی و رودکی ستوده‌اند. برای نمونه منوچهری چنین می‌گوید:

از حکیمان خراسان کو شهید و رودکی بوشکور بلخی و بوالفتح بُستی هکذی

بر پایه برآوردهای انجام شده و سنجش بیت‌هایی که از آن در فرهنگ‌ها به‌عنوان گواه بهره برده شده‌است، تعداد بیت‌های این اثر دست‌کم دو سوم شاهنامه فردوسی بوده‌است. از آفرین‌نامه تنها سیصد و آن گاه بیت به جای مانده‌است. این اثر را که در حکمت و اندرز و پند بوده و در بحر متقارب سروده شده یکی از شاهکارهای زبان پارسی دانسته‌اند. آفرین‌نامه را ابوشکور به نام نوح بن نصر سامانی (پادشاهی از ۳۳۱ تا ۳۴۳) به نظم کشیده‌است، چنان‌که می‌گوید:

خداوند ما نوح فرخ‌نژاد که بر شهر ایران بگسترده داد

از اشعار ابوشکور (که ظاهراً خیلی زیاد هم بوده) کمتر چیزی باقی مانده است. از کتب مثنوی او که ظاهراً متعدد بوده نسخه‌ای به دست ما نرسیده و فقط از ابیات متفرقه‌ی آنها تعدادی دیده می‌شود. اشعار/ابوشکور بلخی در عشقبازی با ترکان، مدح شراب، شکایت از روزگار و از هجران یار، تغزل، هجو، اندرز و حکمت، مدح و قصه سخن‌گفته و مخصوصاً مثنویهای او نزدیک به یقین داستان و قصص منظومه بوده یا نظم یکی از کتب قدیمه ایرانیان و داستانهای ملی و مذهبی بوده‌اند چنان‌که گوید:

تو از من کنون داستانی شنو برین داستان بیشتر زین منو

از اشعار مثنوی ابوشکور شباهت تامی به اشعار شاهنامه‌ی فردوسی موجود است که می‌شود گفت قطعاً فردوسی منظومه‌های ابوشکور را خوب خوانده بوده است. در اینکه ابوشکور بلخی از مشاهیر شعرای ایران بوده شکی نیست و مخصوصاً اینکه منوچهری او را «از حکیمان خراسان» می‌نامد و عنصرالمعالی مؤلف قابوس‌نامه از وی به عبارت «ابوشکور بلخی خویش را به دانش بزرگ در بیتی همی ستاید» یاد می‌کند دلیل بر شهرت و اهمیت او حتی در یک قرن بعد از زمان خودش می‌باشد.

مثنوی آفرین‌نامه ابوشکور بلخی از آثار تعلیمی قرن چهارم و موضوع آن اخلاق و پند و اندرز است. هرچند بخش‌های زیادی از این مثنوی از میان رفته، همین مقدار اندک، گواه بر استادی و مهارت شاعر آن در عرصه ادبیات تعلیمی است.